

Универзитет у Нишу

Правни факултет

Мастер рад

Предмет: Вансудско решавање спорова

Тема: НАЧЕЛА И КАРАКТЕРИСТИКЕ ПОСТУПКА МЕДИЈАЦИЈЕ

Ментор:

Проф. др Невена Петрушић

Кандидат:

Милица Костић

Ниш, 2015.

1. Увод

Живот у друштвеној заједници прожет је споровима који се јављају као последица разних неслагања и неспоразума међу члановима те заједнице. Како је највећи број друштвених односа регулисан правом, јасно је да се спорови најчешће јављају управо у правној сфери. Доминантан метод за решавање ових спорова, како у прошлости, тако и данас, јесте модел решавања спорова са позиције права – пресуђење. Суштина овог начина решавања спорова јесте да непристрасни трећи, у законом регулисаном поступку, донесе одлуку засновану на праву, пресуди спорну ствар и учини је неспорном. Међутим, често пресуђење не доводи до успостављања правне стабилности у односима међу члановима заједнице, већ је судска одлука та која представља нови извор сукоба и спорова међу њима (Петрушић, 2004: 32).

С обзиром на такву ситуацију, људи су тежили током времена да пронађу адекватан начин решавања спорова, начин који ће бити супротан ригидном и неефикасном судском поступку, који ће бити његова алтернатива. Наравно, сврха овог поступка не би била да замени и у потпуности потисне судски поступак, већ да омогући странама у сукобу да ефикасно, једноставно и споразумно реше свој спор, путем преговора, да дођу заједнички до решења које је обострано прихватљиво.

Алтернативни начини решавања спорова имају дугу историју, јављали су се на разним ступњевима развоја друштва, у бројним културама, на различитим континентима. Међутим, са развојем државног судства, пресуђење постаје доминантан метод решавања спорова, а остали начини бивају маргинализовани (Узелац, 2004: 15-16).

Суочене са незадовољством јавности, које се јавило као последица дугог трајања поступка и постојања великог броја старих предмета, већина европских земаља као и САД, настојале су да пронађу погодне алтернативне форме решавања спорова (Карамарковић, 2004: 309). „Компаративна истраживања показују да је последњих година примена алтернативних метода решавања спорова фаворизирана и да у многим земљама ови методи, нарочито медијација, доживљавају праву експанзију и постепено постају својеврсна алтернатива систему државног судства“ (Петрушић, 2006: 4).

Сам појам „алтернативно решавање спорова“ подразумева разноврсне методе решавања спорова који су алтернатива судском поступку. Раније је овај појам обухватао све вансудске методе решавања спорова, укључујући ту и арбитражу. Данас, међутим, преовладава мишљење да арбитража не представља алтернативни начин решавања спорова и да се као такви могу означити само они методи који за крајњи резултат немају обавезујућу одлуку (Узелац, 2004: 17).

Један од метода који се у пракси најчешће примењује јесте медијација. Медијација представља специфичан поступак у коме трећа неутрална страна, која нема овлашћење да о суштини спора донесе обавезујућу одлуку, помаже странама у спору да постигну споразум. Улога треће неутралне стране – медијатора/посредника састоји се у томе да усмерава ток дискусије, да помогне странама да заједничким снагама дођу до таквог споразума који ће бити у њиховом обостраном интересу. Он би требало да странама помогне да схвате суштину сукоба и сагледају га са свих страна и да конструктивно и пријатељски приступе његовом решавању како би постигли споразум који ће задовољити интересе обеју страна. (Петрушић, 2004: 37).

Медијација има дугу историју. Она има свој корен у филозофији религије, а сматра се да је пракса медијације била најраспрострањенија у Кини и Јапану, односно, у оним културама где су религија и филозофија имале снажан утицај на неговање друштвеног консензуса и постизање равнотеже и хармоније у људским односима (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 71).

Медијација је први пут била институционализована у САД, и то у области рада, тачније у области односа између радника и управе, 1913. године, оснивањем Америчког министарства рада и именовањем групе „администратора поверења“, која је решавала сукобе између радника и управе. Тек 60-их година двадесетог века медијација постаје широко прихваћен и законом регулисан метод решавања спорова у већем броју земаља (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 72).

У нашој земљи до помака у овој области дошло је 90-их година, најпре кроз разне активности невладиних организација. Настојања стручњака из невладиног сектора да промовишу овакав метод решавања спорова нису наилазила на неопходну подршку шире друштвене заједнице. Као последица тога, у Србији је тек 2004. године започео процес изградње нормативног оквира алтернативних метода решавања

спорова, доношењем Закона о парничном поступку¹. Доношењем Закона о посредовању – медијацији² 2005. године, постављена је правна основа и отворен пут настајању специјализованих институција за посредовање у сукобима. Од тада се медијација постепено уводи у многе правне прописе као поступак који се може користити за решавање спорова у различитим областима (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 73).

Без обзира на напредак који је остварен у овој области, медијација још увек представља непознаницу у нашем друштву. Ретке су ситуације да стране у сукобу затраже посредовање или да, када им се оно понуди, оне на њега пристану (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 73).

Иако је медијација уведена у правни систем Републике Србије још 2004. године, она још увек није довољно позната широј стручној јавности. С друге стране, упркос томе што медијација привлачи пажњу правних теоретичара и стручњака, сам поступак медијације и поједини његови институти још увек нису у потребној мери научно и стручно елаборирани. Овај рад посвећен је карактеристикама и начелима на којима се заснива поступак медијације. Превасходни циљ рада јесте да се целовито сагледају основне карактеристике и начела поступка медијације, како би се олакшало њихово разумевање. Да би се тај циљ остварио, било је потребно истражити разноврсне стилове и поступке медијације, као и стандардне фазе кроз које се одвија поступак медијације.

Резултати истраживања изложени су у неколико целина. После уводног дела, следи део посвећен медијацији као начину алтернативног решавања спорова, у оквиру којег су размотрени појам, врсте, као и фазе поступка медијације. У оквиру овог дела рада изложен је и нормативни оквир медијације у Србији. Централни део рада чине излагања о начелима медијације, као опште усвојеним идејним вредностима којима је уређен поступак медијације, и основним карактеристикама поступка медијације. У раду је извршена компарација начела која су предвиђена Законом о посредовању – медијацији из 2005. године и оних која су прописана новим Законом о посредовању у решавању спорова из 2014. године, како би се утврдиле новине које је нови закон унео у медијацијско право. У завршном делу рада указано је на поједине европске

¹„Сл. гласник РС“, бр. 125/2004.

²„Сл. гласник РС“, бр. 18/2005, у даљем тексту ЗП.

документе којима је регулисана област медијацијског права и на њихов утицај на ширење примене медијације у Европи. Резултати истраживања сумирани су у закључним разматрањима.

2. Медијација као начин алтернативног решавања спорова

2.1. Појам и стилови медијације

Медијација је један од алтернативних вансудских метода решавања спорова.³ Алтернативно решавање спорова, поред медијације, обухвата и методе као што су преговарање, мирење – све оне методе решавања спорова чији исход није последицу обавезујућа судска одлука.

Медијација представља начин решавања спорова у коме стране настоје да спорни однос реше мирним путем, уз помоћ једног или више посредника, а њен се циљ огледа у постизању споразума који ће бити прихватљив за обе стране.⁴ Обично се дефинише описно имајући у виду њену структуру, функцију коју остварује и садржај активности које су предузете у току поступка (Petrušić, 1999: 289). Према Кристоферу Муру, „медијација је интервенисање у сукобу или преговарању преко прихватљиве, непристрасне и неутралне треће стране која нема ауторитативну моћ доношења одлука, већ помаже странама у сукобу да својом вољом постигну властити, обострано прихватљив споразум о предмету сукоба“ (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 69).

У стручној литератури наводи се да је медијација метод којим се конструктивно и јасно структурирано решавају сукоби или унапред спречавају ситуације које би могле довести до сукоба или спора, а као њен осовни циљ наводи се постизање сагласности око проблематичних подручја и обавезујућег договора.⁵ Реч је о методу који подразумева укључивање треће стране чија се улога огледа у пружању помоћи странама приликом постизања договора и решавања конфликта, а чије су основне функције да: унапреди разумевање, олакша комуникацију, подржи креативно размишљање и истражи могућност постизања споразума.⁶

³ У енглеском говорном подручју у употреби је израз Alternative Dispute Resolution којим се означавају разни методи решавања спорова изван државног судског система.

⁴ Преузето са: www.osnovnisudkv.rs/home/index.php/lat/medijacija-meni/

⁵ Преузето са: www.lisse-savjetovanje.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=103&Itemid=102

⁶ Преузето са: www.hajdeda.org.rs/08_download/tkit/6_poglavlje_4_pdf/

Медијација се још одређује и као интересно засновано преговарање уз помоћ медијатора који нема овлашћење да донесе одлуку о решењу спора⁷, као добровољан и поверљив поступак за конструктивно решавање спорова који странама обезбеђује једнакост, равноправност и хитност при решавању.⁸

Код нас се често, због недовољне развијености ове области права, као и због неадекватне правне терминологије, медијација изједначава са мирењем, као једним од видова алтернативног решавања спорова. Заправо, прегледом важећих прописа који регулишу материју мирног решавања спорова може се стећи утисак да се термини мирење и посредовање користе као синоними (Петрушић, 2006: 8). У литератури (Петрушић, 2006: 8) се наводи да је проблем у томе што се међу овим терминима не прави разлика ни у погледу мандата који трећа неутрална страна има, ни у погледу садржине миритељске односно посредничке делатности. Треба свакако имати у виду да се употребом појма мирење (концилијација) ставља у први план превазилажење спора, што је крајњи резултат ове делатности, док се применом посредовање (медијација) фокус ставља на делатност посредника – треће неутралне стране у поступку (Петрушић, 2006: 9).

ЗП дефинише медијацију као сваки поступак, без обзира на назив у којем стране желе да спорни однос реше мирним путем уз помоћ једног или више посредника – медијатора који странама помажу да постигну споразум.⁹ Овим законом медијација је регулисана као поступак који представља допуну судског поступка јер њену примену везује за оне спорне односе поводом којих је већ покренут судски поступак. Закон о посредовању у решавању спорова¹⁰ указује преваходно на то да је медијација један од начина решавања спорних одоса¹¹, тако да се она не може применити ако је спорни однос у настајању, односно уколико уопште не постоји (Петрушић, Арсић, 2014: 136). Даље, истиче се и то да је медијација у суштини преговарање уз помоћ трећег лица које помаже странама да реше свој спорни однос (Петрушић, Арсић, 2014: 136).

⁷ Преузето са: www.rs.cest.gov.ba/index.php/pocetna-obuka/234-modul-3-iiigod-alternativno-rjeavanje-sporova/file

⁸ Преузето са: www.medijacija.rs/medijacija.html

⁹ Чл. 2. ст. 1. ЗП.

¹⁰ „Сл. гласник РС“, бр. 55/2014, у даљем тексту ЗПРС.

¹¹ Чл. 2. ЗПРС.

Ширење праксе медијације на разне области приватности јавног живота, захтевало је то да се и сам поступак медијације развија и прилагођава специфичним областима примене овог института. У литератури се уобичајено излажу пет стилова медијације: евалуативни, директивни, фацитативни, трансформативни и наративни стил (Џамоња-Игњатовић, Мрше, 2014: 85). Они се међусобно разликују на основу степена партиципације клијената, односно медијатора у медијацијском процесу у споразуму, као и начину и току вођења поступка, што је првенствено зависило од базичне професије медијатора (бивше судије, психолози, породични терапеути, волонтери) као и од области примене медијације (Џамоња-Игњатовић, Мрше, 2014: 85).

Евалуативни стил подразумева да у поступку медијације медијатор има сличну улогу оној коју има судија, односно адвокат, с обзиром да он даје правне савете странама у спору, и размишља са становишта права а не интереса страна у спору. Он се усредсређује на поравнање странака, као решење постојећег спора, не водећи много рачуна о осталим интересима и даљем односу између странака (Карамарковић, 2004: 331). Карактеристично за овај стил је и то да медијатор у потпуности контролише и одређује поступак и ток медијације као и његов резултат.

Директивни стил медијације, такође се одликује професионалном улогом медијатора који усмерава и контролише целокупни поступак медијације, дефинише спорна питања и предлаже решења. И код овог стила не води се много рачуна о интересима страна, а оно што га разликује од евалуативног стила је то што медијатор овде не даје правне савете већ пружа правне информације.

Фацитативни стил представља класичан, оригинални концепт медијације. Одликује се тиме што медијатор не даје мишљење о исходу спора, не даје савете странама, нити им указује на то како би спор био решен да је изнет пред суд. Он је задужен за спровођење поступка медијације, док су стране у сукобу задужене за његов исход. Код овог стила медијације тежи се томе да највећи утицај на постигнути исход спора имају управо стране у сукобу. Медијатор је катализатор преговарачког процеса, који има задатак да води рачуна о структури дискусије и проблемима који се стављају на дневни ред (Карамарковић, 2004: 331).

Трансформативни стил одликује то што су стране у сукобу те које контролишу поступак, оне су главни актери поступка медијације док је улога медијатора сведена на

то да надгледа – прати њихове активности. Он би требало да оснажи стране у поступку, да подстакне међусобно разумевање страна, да им помогне да схвате зашто се налазе на супротстављеним позицијама, који су интереси у конфликту. Овај стил медијације базиран је на оснаживању страна у спору да признају једна другој своје интересе, потребе и ставове. Трансформативна теорија конфликта, дакле, медијацију схвата као примарно „трансформативан“ процес, који представља више од поступка у коме се решава одређени спор и почива на уверењу да трансформација конфликта представља најзначајнији резултат поступка медијације (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 87). Предност трансформативног стила је у томе што може да доведе до трансформације, промене односа између страна у току поступка.

Наративни стил фокусира се на причу актера у сукобу. Употреба овог стила претпоставља да људи бивају заробљени у циклусу конфликта јер себе виде као везане за њега. Медијатор користећи овај стил омогућава странама да са дистанце посматрају предмет спора, кроз „причање приче“. Један од главних задатака медијатора јесте да ту причу дестабилизује поткопавањем ригидних и негативно мотивишућих односа према другој страни (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 87). Након што стране изнесу своју причу медијатору, оне заједно са њим раде на стварању нове приче, приче у којој је конфликт замењен споразумом који води до решења сукоба. Циљ је да се стране одвоје од конфликта, а приближе споразуму који ће задовољити њихове интересе (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 87).

2.2. Врсте медијације

Иако се са широм применом медијације у Европи почело тек 80-их и 90-их година прошлог века, она има доста дужу историју. Као начин решавања спорова медијација је била присутна у готово свим културама и на свим континентима. Експанзију је доживела средином 60-их година 20-ог века и од таде се примењује успешно у многим културама и друштвима, у различитим областима приватног и јавног живота (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 74).

У литератури се врше различите класификације медијације. Једна од најчешћих класификација је она која се врши према областима примене медијације. Оваква подела има пуно оправдање, с обзиром да је због специфичних карактеристика

друштвених односа у којима се примењује дошло до развоја појединих посебних врста медијације. Џамоња и Мрше (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 74) наводе следеће типичне врсте медијације:

- породична и бракоразводна медијација (family, divorce mediation);
- медијација у образовним установама/школи (peer mediation in schools);
- медијација у радним односима (employment, organizational mediation);
- привредна/комерцијална медијација (commercial mediation);
- здравствена медијација (health mediation);
- медијација у области очувања животне средине (environmental mediation);
- медијација у заједници (community mediation);
- медијација у кривичним поступцима (victim-offender mediation);
- међународна и интеретничка медијација (international, inter-ethnic mediation);
- медијација у друштвеним/социјалним променама (social change mediation).

Породична и бракоразводна медијација – Породична и бракоразводна медијација подразумева процес у којем медијатор, као трећа непристрасна страна, помаже у решавању породичних спорова.¹² „Породични“ медијатор пружа помоћ странама у доношењу значајних одлука за читаву породицу, без потребе излажења пред суд. Применом ове врсте медијације могуће је решити разне врсте конфликта, као што су: сукоби између родитеља и адолесцената, конфликти у вези издржавања међу сродницима, тешкоће око успостављања веза са билолошким родитељима и било који други сукоб између чланова породице, односно између сродника (Деспотовић–Станаревић, 2014: 276).

У литератури (Деспотовић–Станаревић, 2014: 276) се као најчешће примењивани облик породичне медијације наводи медијација у случајевима развода/раздвајања. Овај облик породичне медијације у правном систему Републике Србије регулисан је Породичним законом.¹³

¹² Преузето са: <http://www.cma-solutions.com/>

¹³ „Сл. гласник РС“, бр. 18/2005 и 72/2011 – др. закон.

Поступку медијације приступа се на самом почетку поступка за развод брака, а као посредник јавља се сам суд, или, по налогу суда, Центар за социјални рад. Циљ овог поступка је да се супружници помире или да им се бар пружи помоћ у постизању договора око деце, издржавања и имовине.¹⁴ Породични Закон¹⁵ регулише поступак за покушај мирења (мирење) и поступак за покушај споразумног окончања спора (нагодба). Сврха мирења јесте да се супружници помире и тиме обезбеди опстанак брака, па се у том циљу води поступак мирења уз присуство судије, односно стручњака Центра за социјални рад. Ако мирење није успело, прелази се на другу фазу посредовања, а то је поступак нагодбе. Циљ овог поступка јесте да се странама омогући да постигну сагласност око најзначајнијих питања и да „спор реше на начин који ће моћи да изађе у сусрет сложеним потребама услед развода“ (Деспотовић–Станаревић, 2014: 278). Након неуспеле нагодбе прелази се на судски поступак.

Коришћење медијације као начина решавања породичних спорова прикладније је у односу на класичан судски поступак, јер медијација пружа могућност члановима породице да задрже пуну контролу над доношењем одлука (Деспотовић–Станаревић, 2014: 293). Такође, медијација је по својој природи поверљив, приватан процес што је од великог значаја за решавање спорова у овој области друштвених односа.

Медијација у образовним установама/школи – Вршњачка медијација представља алтернативу, али истовремено и допуну познатим методима у решавању спорова. Наиме, реч је о таквом облику медијације у коме деца/ученици преузимају улогу медијатора. Они су за то посебно обучени и имају задатак да заједнички са својим вршњацима решавају свакодневне проблеме и помогну им да постигну договор.

Вршњачка медијација доприноси томе да млади схвате сопствене, али и жеље и потребе друге стране и да науче да сами пронађу решење (Видовић, 2014: 393).

Вршњачки медијатори могу успешно посредовати у решавању сукоба који се јављају у школској, али и широј средини, између њихових вршњака. Давање могућности деци/ученицима да се нађу у улози медијатора је значајно за успешну примену овог облика медијације, јер се вршњаци међусобно најбоље разумеју и међу

¹⁴ Преузето са: <http://upravusi.rs/>

¹⁵ Чл. 229. до чл. 247.

њима постоји посебно поверење.¹⁶ Млади могу бити веома успешни медијатори јер се могу приближити својим вршњацима на начин на који одрасли не могу. Вршњачка медијација за њих представља прилику да разговарају о својим проблемима без страха да ће одрасли осудити њихово понашање, мисли или осећања.¹⁷

Применом школске медијације могу бити решени бројни конфликти међу младима. Њен је циљ да се конфлику приђе на конструктиван начин, да се ученици охрабре да се баве својим сукобима са вршњацима и да се постигне заједничко, прихватљиво решење (Видовић, 2014: 394).

Медијација у радним односима – Медијација у радним односима је метод решавања радних спорова мирним путем уз помоћ посредника који странама помаже да постигну најповољније решење конфликта, без наметања обавезујућег споразума.

Примена медијације у решавању радних спорова доприноси смањењу трошкова, уштеди времена, али и очувању добрих односа међу члановима радне организације. Медијација је погодна за решавање конфликта у радној организацији у ситуацијама када међу њеним члановима постоји неслагање, али и за решавање дубоких и тешких конфликта. При избору медијације као начина решавања сукоба треба имати у виду њену природу и улогу у решавању спорова (Трипковић, 2014: 448). Предност медијације огледа се у томе што је она приступачнија за запослене и што би њеном применом конфликти могли бити решени пре него што ескалирају. На тај начин би сукоби били заустављени на време и не би било потребе пролазити кроз стресан судски поступак (Трипковић, 2014: 448). Применом медијације радни спорови могу се ефикасно решити, а истовремено се спречава настанак будућих радних спорова кроз промовисање узајамног разумевања, побољшања комуникације и сарадње (Petrušić, 1999: 288). То су само неки од разлога због којих се у страним правним системима прибегава употреби медијације.

Привредна/комерцијална медијација – Последњих година долази до промене приступа у решавању привредних спорова. Привредни субјекти све више теже да настале спорове реше применом метода који више одговарају њиховим потребама и интересима, и којима ће постићи ефикасне резултате. Један од таквих начина је и медијација.

¹⁶ Преузето са: <http://www.osce.org/>

¹⁷ Преузето са: <http://www.nansen-dialogue.net/>

У развијеним државама медијација своју највећу примену има управо у привреди, јер омогућава проналажење задовољавајућих решења уз истовремено очување добрих пословних односа. Такође, применом медијације омогућава се унапређење пословне сарадње, пословног угледа, остварује се финансијска уштеда, избегава се вођење дуготрајних судских поступака чији је исход неизвестан.¹⁸

Код привредних спорова од великог је значаја брзина при њиховом решавању, јер такви спорови често доводе до блокаде средстава за пословање привредних друштава. Из тог разлога, избор медијације од стране привредника је логичан, јер се за кратак временски период долази до споразума. Такође, медијација је чест избор привредника и због једног од њених основних принципа – принципа поверљивости, јер стране у спору не желе да њихови потрошачи или корисници услуга буду упознати са садржином спора.¹⁹ Привредна медијација има за циљ задовољавање обостраних пословних интереса.

Код овог облика медијације од значаја је посебно стручност и искуство посредника, јер искуство и вештина комбиновани са стручним знањем посредника представљају „добитну комбинацију“ и осигуравају већи успех у решавању спора.²⁰

Посредовање у привредним споровима подразумева, дакле, ситуацију у којој стране у спору, уз помоћ трећег лица, долазе до споразума у вези са решавањем спора насталог поводом закљученог уговора или неког другог пословног односа.²¹

Здравствена медијација – Здравствена медијација представља метод решавања спорова између здравственог особља и спорова између особља и пацијената и њихових породица насталих током пружања здравствених услуга (Колашинац, 2014: 458).

Конфликти у здравству настају најчешће између здравствених радника и пацијената, здравствених радника и чланова породица пацијената, између запослених и управе здравствене установе, између самих здравствених радника. До таквих ситуација долази најпре због разних неспоразума, нељубазности особља, недостатка информација, лекарских грешака, непоштовања особља и сл.

¹⁸ Преузето са: <http://www.vibilia.rs/srpski/izvestaj/0508/Prednosti%20institucionalnog%20posredovanja.pdf>

¹⁹ Преузето са:

http://www.posredovanje.me/var/PraktikumMedijacija_u_privrednim_sporovima/Medijacija_u_privrednim_sporovima_PRAKTIKUM.pdf

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

Основни циљ који се жели постићи применом медијације у здравству јесте обезбеђивање дугорочне сарадње и оптималне комуникације, као и решавање насталих конфликта и отклањање њихових штетних последица. Применом медијације доприноси се сигурности пацијената и побољшању квалитета здравствених услуга.²²

Медијација у здравству заснива се на уверењу да здравствено особље жели да пружи помоћ пацијентима у превазилажењу проблема. Она често представља ефикаснији начин решавања спорова од парничног поступка и поред новчаних, често обухвата и друге, неимовинске вредности (Колашинац, 2014: 466).

Медијација у области заштите животне средине – Примена медијације у области заштите животне средине показала се ефикасном још 70-их година прошлог века, у Америци, Израелу и Европи. У прилог примени медијације у овој области наводи се то да стране задржавају контролу над процесом и да су спремније да прихвате и придржавају се решења које је постигнуто споразумним путем.²³

Медијација има дугу историју у другим друштвеним областима, као што су нпр. породични, радни и привредни односи, а у области заштите животне средине је релативно нови начин решавања спорова.²⁴

Област заштите животне средине карактерише то што последице и ефекти конфликта утичу на читаве државе, погађају велики број људи и будуће генерације, па се структура стандардног поступка медијације временом мењала и прилагођавала специфичним карактеристикама ове области (Нешић, 2014: 505). Медијација у области заштите животне средине дефинише се као алтернативни метод решавања спорова због заштите и коришћења животне средине, природних богатстава и вредности, чијом применом стране долазе до обострано прихватљивог решења уз помоћ посредника (Нешић, 2014: 511).

У поступку медијације, у области заштите животне средине, не учествују нужно само сукобљене стране и посредник. Као учесници у поступку јављају се и разни професионалци и стручњаци, као што су државне агенције, академске институције, борци за заштиту животне средине, разне непрофитне организације, заступници и адвокати приватних фирми итд. Од великог је значаја да у поступак медијације буду

²² Преузето са: www.hlk.hr/fgs.axd?id=3974

²³ Преузето са: <http://www.mediate.com/articles/simokatC1.cfm>

²⁴ Ibid.

укључене све стране које могу бити погођене конкретним сукобом, да све оне добију неопходне информације или да буду саслушане. Из тог разлога медијација престаје да буде поверљив и приватан поступак и постаје један флексибилан и отворен процес за укључивање свих заинтересованих страна (Нешић, 2014: 518).

Примена медијације у овој области има за циљ да странама помогне да спор реше мирним путем постизањем решења које задовољава интересе свих страна у спору, уз очување добрих међусобних односа што доприноси избегавању настанка конфликта у будућности (Нешић, 2014: 518).

Медијација у заједници – Медијација у заједници је метод решавања сукоба који постоје између појединаца, група и организација, а који омогућава људима да преузму контролу над међусобним односима и утичу на исход конфликта. Она доприноси стварању и јачању добрих односа у заједници, што доводи истовремено до оснаживања саме заједнице (Видовић, 2014: 478).

Циљеви примене медијације у заједници су оснаживање грађана, заједница и група; развој демократских процеса у друштву; смањење конфликта који се јављају у заједници итд. Сукоби који се могу решити путем медијације у заједници су различити, најчешће су то ситнији прекршаји, сукоби између станодаваца и подстанара, комшијске свађе, етнички конфликти, питања битна за заједницу у целини итд. (Видовић, 2014: 482).

Како би примена медијације у заједници била успешна, неопходно је добити подршку за њено спровођење од разних институција. Такође је значајно упознати појединце са поступком медијације и могућношћу његовог коришћења (Видовић, 2014: 482).

Медијација у кривичним поступцима – Медијација у кривичним поступцима, односно медијација између жртве и починиоца, заснована је на концепту ресторативне правде.

Ресторативна правда подразумева такав приступ решавању сукоба (кривичних и других кажњивих дела) који уважава потребе жртве, заједнице али и учиниоца и чији је циљ постизање решења кроз дијалог. Постигнутим споразумом одређује се начин поправљања или надокнаде настале штете. Дакле, ресторативна правда тежи

поправљању или надокнади штете, као и поправљању нарушених међуљудских односа.²⁵

Медијација у кривичним поступцима има специфичну примену јер је у основи конфликта преступ, односно кривично дело, а као учесници у поступку јављају се жртва и починилац који су директно повезани са делом и трпе последице учињеног дела (Џамоња-Игњатовић, Жегарац, 2008: 463). У поступку, поред посредника, учествују само жртва и преступник истог престапа, јер само они имају право доношења одлука везаних за сукоб. Медијатор подстиче стране да разговарају о самом делу, његовим последицама и о сопственим осећањима везаним за дело (Хрнчић, Рајић, Џамоња–Игњатовић, 2014: 357).

У поступку медијације жртве и починиоци комуницирају, уз помоћ медијатора, директно – лицем у лице или индиректно – преко посредника, чиме се жртвама омогућава да изразе своје потребе и осећања, а починиоцима да прихвате одговорност.²⁶ Оно што разликује поступак медијације у овој области од медијације у другим областима живота јесте чињеница да је учињеним кривичним делом починилац повредио индивидуална права жртве, али и правни поредак. Из тог разлога, починилац у поступку медијације мора да прихвати одговорност за своје поступке и призна негативне последице учињеног дела.²⁷

Међународна и интернетичка медијација – „Међународно посредовање представља различите стратешке опције учешћа у смиривању регионалних конфликта које укључују непосредне и посредне интервенције међународне заједнице и њених организација“ (Кековић, Милашиновић, 2008: 23). Циљ међународне медијације јесте проналажење решења које ће уважити интересе сукобљених страна и које ће за њих бити прихватљиво.

Међународна медијација издваја се као један од савремених начина решавања међународних сукоба. Она, дакле, подразумева решавање међународних сукоба уз посредовање треће неутралне стране. Сматра се да је реч о успешном методу, али је његова примена у пракси ретка. Као узрок томе наводи се чињеница да су

²⁵ Преузето са: <http://www.vds.org.rs/File/RestorativnaPravdalMedijacija.doc>

²⁶ Преузето са: <http://www.vds.org.rs/File/RestorativnaPravdalMedijacija.doc>

²⁷ Ibid.

међународни сукоби сложени, интензивни и обухватају високе улоге (Накарада, 2014: 530).

Од значаја за поступак међународне медијације је улога медијатора, који мора бити праведан и убељив и који мора веровати у то да је мир заиста могућ.

Интернетичка медијација, као алтернативни метод решавања етничких сукоба, значи решавање сукоба уз помоћ посредника, чија се улога састоји у повезивању сукобљених страна ради проналажења прихватљивог споразума (Радовановић, Хрнчић, 2014: 522). Медијатор помаже странама да успоставе комуникацију, да препознају своје потребе и интересе и да заједничким напорима дођу до задовољавајућег решења. Тиме се подстиче међусобно разумевање, спречава се дискриминација и насиље (Радовановић, Хрнчић, 2014: 522).

Како би интернетичка медијација била успешно спроведена неопходно је да стране у сукобу могу и желе да свој сукоб реше применом медијације, као и да постоји подршка оваквом начину решавања сукоба од стране спољних политичких актера (Радовановић, Хрнчић, 2014: 522). Такође је битна и улога медијатора који, поред стандардних вештина медијације, мора познавати и карактеристике етничких група и културни контекст сукоба (Радовановић, Хрнчић, 2014: 522).

Медијација у друштвеним/социјалним променама – Друштвене промене представљају социолошку категорију, а дефинишу се као процес у којем се успостављају нови облици друштвених односа између појединаца и/или друштвених група.²⁸ У једном таквом процесу често се могу јавити разни конфликти.

Сваки од конфликта садржи неки скривени социјални, економски или политички елемент који пресудно утиче на развој и исход конфликта.²⁹

Посредовање, као добровољан и демократски процес, не користи се принудом приликом решавања конфликта, и управо из тог разлога доприноси стварању јединства у друштву. Успешно окончан поступак медијације поспешује комуникацију међу сукобљеним странама и олакшава им да схвате које би мере требало предузети како би се нарушени односи побољшали.³⁰ Поступак медијације и његов исход по

²⁸ Преузето са:

<http://www.socioloskaluca.ac.me/PDF10/Lazic,%20M.,%20Pojam%20drustvene%20promene%20-%20osnovna%20teorijska%20shvatanja.pdf>

²⁹ Преузето са: <http://www.mediate.com/articles/ClokeK16.cfm>

³⁰ Ibid.

својој природи су такви да доприносе социјалној равноправности и оснаживању заједнице. Због тога, медијација даје могућност да се конфликт посматра као нешто позитивно и као извор промене, а не само као нешто чега се треба плашити. Тако посматран, конфликт постаје могућност, изазов, извор јединства у друштву као целини.³¹

2.3. Фазе поступка медијације

Поступак медијације може отпочети тек када буду испуњени одређени услови. Најпре, неопходно је да на посредовање добровољно пристану сви учесници у сукобу без обзира на то да ли је овај поступак иницирала нека од страна или је он понуђен странама. Затим, стране у сукобу морају бити упознате са процедуром посредовања и са њоме се морају сагласити. И на крају, морају се сагласити око избора медијатора, који ће им, као компетентна и непристрасна страна, помоћи да заједнички и споразумно реше свој спор (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 89).

ЗП је прописивао да се поступак медијације покрене предлогом за покретање поступка.³² Поступак медијације могао је бити покренут како на иницијативу самих страна у сукобу, тако и на иницијативу суда – упућивањем странака на поступак медијације. Суд је могао да упути странке на посредовање увек када оне то заједнички предложе или када сам суд оцени да би спор могао успешно бити решен посредовањем.³³ Странке су могле бити упућене на посредовање по пријему одговора на тужбу или после одржаног припремног рочишта, али и све до правноснажног окончања поступка.³⁴ Дакле, постојала је могућност покретања поступка посредовања и у току поступка по жалби, али само уз сагласност и на предлог странака (Петрушић, 2006: 13).

ЗПРС као иницијалну радњу којом се покрене поступак медијације предвиђа закључење споразума о приступању посредовању.³⁵ Споразум се закључује у писаној форми, а њиме стране потврђују избор посредника, уређују међусобна права и

³¹ Ibid.

³² Чл. 8. ст. 1. ЗП.

³³ Чл. 12. ст. 1. ЗП.

³⁴ Чл. 12. ст. 2. и 3. ЗП.

³⁵ Чл. 18. ст. 1. ЗПРС.

обавезе, утврђују трошкове посредовања и друга питања која су од значаја за спровођење поступка.³⁶ Овим законом, предвиђено је да поступак посредовања може бити покренут пре или након покренутог судског поступка, као и у току поступка по правним лековима или у току извршног поступка.³⁷ Такође, прописано је да ако су стране уговором предвиделе посредовање као начин решавања могућег спора оне су дужне да најпре покушају да настали спор реше путем посредовања, пре покретања судског или другог поступка.³⁸

Како ће се одвијати један поступак медијације, умногоме зависи од самог медијатора, стила који ће бити примењен, воље и понашања страна, броја спорних питања, комплексности спора, нормативних оквира и модела медијације који је у датом правном систему имплементиран, и др. (Карамарковић, 2004: 335-336). Због тога се и сваки конкретни поступак медијације прилагођава природи спора, договору и жељама страна у спору.

У медијаторској пракси уобичајено је да се медијација одвија у десет фаза: 1) припрема за посредовање – медијацију, 2) почетак медијације, 3) изношење битних аспеката сукоба кроз непрекинуто време, 4) размена и разјашњења, 5) структурирање предмета спора и одређивање агенде преговарања, 6) мапирање потреба – страховања и преоквиравање спора, 7) умножавање предлога решења, 8) завршно преговарање и постизање консензуса око једног решења, 9) писање споразума и 10) реализација и праћење примене споразума (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 90).

Припрема за посредовање – медијацију – У овој фази поступка медијатор, сам или уз помоћ сарадника, прикупља информације – основне податке о странама у сукобу и предмету спора, а након тога врши анализу учесника и сукоба. Истовремено, медијатор разматра која би процедура била погодна у конкретном случају. Након тога, медијатор заказује иницијалне одвојене сусрете са странама у сукобу, односно са представницима страна у сукобу у случају када постоји више учесника на свакој страни (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 91). Сврха иницијалних одвојених сусрета јесте да се утврде услови под којима ће се решавати конкретан проблем у поступку медијације. Циљ ове фазе је постизање јасног и конкретног договора са странама око следећих

³⁶ Чл. 19. ЗПРС.

³⁷ Чл. 30. ЗПРС.

³⁸ Чл. 17. ЗПРС.

чињеница: ко учествује у поступку; процедура и правила посредовања које ће сви поштовати; место, време и ритам преговарања; ниво тајности; мере предострожности; цена услуга и начин плаћања; резервна процедура (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 92).

Почетак медијације – Током ове фазе медијатор врши последње припреме (просторни распоред, редослед улажења и седења, материјал за рад и сл.), а сам процес почиње уводним излагањем медијатора који укључује речи добродошлице и охрабрења, представљање учесника, разјашњење задатка медијације и улоге медијатора, проверу спремности да се добровољно учествује, усвајање процедура и правила рада и добијање дозволе страна у сукобу за отпочињање процеса (Џамоња–Игњатовић, Жегарац, 2007: 404-405). Значај ове фазе је у томе што стране у сукобу добијају могућност да разјасне све недоумице у вези са поступком. Након тога, прелази се на наредну фазу предавањем речи странама у спору.

Изношење свих битних аспеката сукоба кроз непрекинуто време – У овој фази поступка реч имају стране у сукобу. Оне износе своје виђење проблема и његових битних аспеката. На тај начин омогућава им се да појасне своју позицију у насталом сукобу. Како би се избегла могућа ескалација сукоба, разговор може бити унапред јасно структуриран, на пример тако што свака страна у сукобу има право на унапред договорено непрекинуто време током кога износи укупно виђење проблема, без упадица или прекидања ма које врсте (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 94).

Размена релевантних информација и разјашњења – Циљ ове фазе је да стране у сукобу добију јасну и потпуну слику сукоба, што се постиже пружањем додатних информација, давањем одговора на постављена питања, утврђивањем тачака слагања и неслагања... Ова фаза обично почиње медијаторовим сумирањем уводних излагања страна у сукобу, после чега следи спонтана размена тј. наизменично реаговање страна на оно што су чули. Медијатор поставља питања ради разјашњења чињеница, разумевања осећања, кључних тема и тачака слагања и неслагања. Смисао ове размене је појашњавање и слојевито сагледавање проблема који је пред странама у сукобу, а првенствено оних његових аспеката који су предмет главног спора (Џамоња–Игњатовић, Жегарац, 2007: 405). Сврха ове фазе остварена је онда када стране у сукобу схвате и сагласе се око тога шта је предмет њиховог неслагања.

Структурирање предмета спора и одређивање агенде преговарања – Циљ ове фазе је да се сви учесници сложе око коначне формулације предмета спора – шта је конкретно то што хоће да реше и шта им је најважније да реше (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 96). Дакле, у овој фази се утврђују конкретне теме и тачке неслагања око којих ће се преговарати, редослед и начин бављења појединачним темама. Крај ове фазе означава усвајање агенде преговарања и резервног поступка који ће се примењивати у случају непредвиђених ситуација.

Мапирање потреба – страховања и преоквиравање спора – Циљ ове фазе јесте да стране у спору спознају своје интересе који су их довели до сукоба. Мапирање потреба – страховања подразумева технику која омогућава преговарачима да тренутно напусте своје позиције, које су међусобно искључиве. Њена сврха је да омогући суштинско међусобно разумевање сукобљених страна, односно да им омогући да схвате разлоге који су и њих и другу страну довели на позиције на којима су (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 97). Суштина је да се проблем – сукоб сагледа из другог угла. Сукоб заиста може бити решен уколико постоји могућност да основни интереси страна буду задовољени. Како би се нашло такво решење које ће бити прихватљиво за све, сукоб се може тако преоквирити да та преоквирена формулација уважава основне потребе – интересе свих сукобљених страна и истовремено отклања њихова страховања. Преоквиравање је завршено онда када се преговарачи у потпуности сагласе и прихвате преоквирену формулацију предмета спора. Моменат када учесници прихвате потребе као легитимне мотиве понашања јесте моменат трансформације сукоба (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2006: 25).

Умножавање предлога решења – У овој фази сви учесници у сукобу, заједнички трагају за прихватљивим решењем. Суштина је да се пронађу и умноже различита потенцијална решења проблема. Крајњи циљ спровођења ове фазе је да се пронађе најбоље, најприхватљивије решење заједничког проблема.

Завршно преговарање и постизање консензуса око једног решења – Сврха ове фазе јесте да се постигне обострано прихватљиво решење. До таквог решења долази се након што се оцене сви предлози решења који су дати у претходној фази поступка. Предлози који се означе као најприхватљивији комбинују се и мењају и на основу њих саставља се коначни предлог решења. У даљем току поступка стране преговарају око коначног предлога и поводом тога могу користити одвојене састанке, могу се

консултовати са стручњацима пре него што постигну сагласност око коначног договора. На крају медијатор проверава да ли је коначно решење прихватљиво за све (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 99).

Писање споразума – Писањем споразума договор који је постигнут у претходним фазама поступка се формализује и спречава се његово могуће различито интерпретирање. Споразум треба сажето, јасно и прецизно да исказује ко је сагласан да учини шта, када, где и како (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 100). Потписивањем споразума стране дају гаранцију да ће исти поштовати и реализовати. Споразум је израз слободе воље страна у сукобу и из тог разлога, у највећем броју случајева, постоји воља страна за његову успешну реализацију.

Реализација и праћење примене споразума – Ова фаза поступка медијације има за циљ да омогући несметану примену споразума, добијање повратне информације о реализацији споразума и да се олакша превазилажење евентуалних тешкоћа током реализације споразума (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 102).

2.3. Нормативни оквир медијације у Републици Србији

Увођење алтернативних метода за мирно решавање спорова у правосудни систем Србије обележило је инсистирање на посредовању – медијацији као искључивој алтернативи парници када су у питању спорови за чије је решавање покренут поступак пред државним судом (Јанићијевић, Мојашевић, 2011: 61).

Први пут медијација је уведена у наш правни систем 2004. године, доношењем Закона о парничном поступку. Чл. 11. овог закона предвиђено је да ће странке и суд настојати, пре и у току поступка, да се гарађанскоправни спорови решавају посредовањем (медијацијом) или на други миран начин. Овом одредбом отпочела је изградња правног оквира медијације у Србији.

Већ наредне, 2005. године донет је ЗП. Био је то први закон који је за предмет регулисања имао искључиво медијацију. Медијација је, према чл. 2. овог закона, била дефинисана као сваки поступак, без обзира на назив у којем стране желе да спорни однос реше мирним путем уз помоћ једног или више посредника – медијатора који странама помажу да постигну споразум. ЗП је предвиђао да се медијација може применити за решавање свих спорова у случајевима када није прописана искључива

надлежност суда или другог органа³⁹, а могла је бити иницирана како пре, тако и после покретања поступка за решавање спорног односа.⁴⁰ Предвиђајући приватну и судски анексирану медијацију, ЗП је пружио подршку примени медијације у свакој фази развоја сукоба (Недић, Тоскић, 2012: 8). Овај Закон представљао је почетни корак у изградњи правног оквира медијације и њеног даљег увођења у правни систем Републике Србије.

Одредбе о медијацији, као вансудском начину решавања спорова, садржане су и у бројним другим законима: Породичном закону, Закону о социјалној заштити⁴¹, Закону о спречавању злостављања на раду⁴², Закону о стечају⁴³, Закону о осигурању⁴⁴, Закону о заштити потрошача⁴⁵, Закону о заштити корисника финансијских услуга⁴⁶, Закону о забрани дискриминације⁴⁷, Закону о Заштитнику грађана⁴⁸, Закону о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица⁴⁹ и Законнику о кривичном поступку⁵⁰.

Међутим, и поред постојања законског основа за примену медијације, подршке међународних и домаћих организација, преношења добрих искустава других земаља, медијација у Србији није заживела (Недић, Арсић, 2011: 11). Јавила се потреба за изменама ЗП. Тим поводом, Министарство правде Републике Србије формирало је 2008. године радну групу за измене и допуне ЗП, али због обима неопходних законских интервенција одлучено је да се приступи изради новог Закона о медијацији (Петрушић, Арсић, 2013: 27). ЗПРС коначно је усвојен маја 2014. године, а ступио је на снагу јануара 2015.

³⁹ Чл. 1. ст. 1. ЗП.

⁴⁰ Чл. 1. ст. 2. ЗП.

⁴¹ „Сл. гласник РС“, бр. 24/2011.

⁴² „Сл. гласник РС“, бр. 36/2010.

⁴³ „Сл. гласник РС“, бр. 104/2009, 99/2011 – др. закон и 71/2012 – одлука УС.

⁴⁴ „Сл. гласник РС“, бр. 55/2004, 70/2004 – испр, 61/2005, 61/2005 – др. закон, 85/2005 – др. закон, 101/2007, 63/2009 – одлука УС, 107/2009, 99/2011, 119/2012 и 116/2013.

⁴⁵ „Сл. гласник РС“, бр. 73/2010.

⁴⁶ „Сл. гласник РС“, бр. 36/2011.

⁴⁷ „Сл. гласник РС“, бр. 22/2009.

⁴⁸ „Сл. гласник РС“, бр. 79/2005 и 54/2007.

⁴⁹ „Сл. гласник РС“, бр. 85/2005.

⁵⁰ „Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013 и 45/2013.

3. Начела поступка медијације

Начела, уопште, представљају „опште усвојене идејне вредности за регулисање појединих правних односа и субјективних права“ (Ковачевић–Куштримовић, Лазић, 2008: 97).

„Начела су општа и основна правила кроз која се изражавају одређени правно политички и правнотехнички циљеви који се остварују у поступку и која служе као путоказ приликом уређивања поступка за пружање правне заштите. Она изражавају битне карактеристике поступка, као метода правне заштите и представљају идеје водиле у обликовању процесних института и појединих процесних овлашћења“ (Станковић, 2007: 214).

Без обзира на то што медијација не представља униформан и једнообразан поступак, постоји неколико основних начела на којима је она заснована. Начела поступка медијације обавезују све учеснике у поступку и њихова сврха је стварање погодних услова за успешно спровођење поступка медијације и превенција могућих злоупотреба (Петрушић, 2004: 38). У литератури (Петрушић, 2004: 39) се као основна начела медијације наводе начело диспозиције, добровољности, неутралности и поверљивости.

ЗП као основна начела поступка медијације предвиђо је: начело добровољности, начело једнакости и равноправности страна, начело приватности поступка, начело поверљивости и начело хитности.

Насупрот њему, ЗПРС као основна начела прописује: начело добровољности, начело равноправности, начело учествовања и присуствовања поступку посредовања, начело искључења јавности, начело поверљивости, начело неутралности, начело хитности и начело прихватљивости доказа у другим поступцима.

У даљем тексту рада изложена су кључна начела поступка медијације, уз указивања на разлике које су испољене приликом њихове нормативне конкретизације у раније важећем ЗП и новом ЗПРС.

3. 1. Начело добровољности

Чл. 3. ЗП предвиђао је да се поступак посредовања спроводи на основу изричите сагласности страна. Начело добровољности проистиче из начела аутономије воље⁵¹ страна у спорном односу, које подразумева допуштеност „слободне иницијативе субјеката у креирању грађанскоправних односа, односно у заснивању, модификовању и престанку грађанских права“ (Ковачевић–Куштримовић et al. 2008: 99).

Ово начело, пре свега, значи да ће до медијације доћи само уколико се стране са тиме сагласе. Поступак медијације могуће је започети само ако постоји сагласност страна у спору. Нема медијације ако не постоји намера страна у спору да реше спор. У таквим случајевима посредовање се злоупотребљава као средство за одуговлачење поступка, а конкретна ситуација се задржава на нивоу *status quo* (Пажин, Ђурановић, Лутовац, Божовић, Мартиновић, 2009: 17). Начело добровољности присутно је током читавог поступка медијације, од момента отпочињања поступка, па све до фазе окончања поступка споразумом који се такође закључује на основу сагласности воља страна (Беловић, 2009: 476).

Иако неке странке прихватају медијацију јер су дужне да то учине (нпр. судија их упути на поступак медијације, или их на то обавезује клаузула у уговору) оне морају имати право да у одређеном тренутку одустану од медијације. Дакле, чак и када је у питању тзв. обавезна медијација стране су дужне да у поступају у доброј вери и да учине напор да преговарањем постигну споразум.⁵²

Стране нису присиљене да се одреде за медијацију, нити да прихвате закључење споразума. Чак и када су пристале да свој спор реше путем медијације, стране од ње могу одустати у току читавог поступка. Чл. 10. ст. 3. ЗП прописивао је да се медијација може окончати изјавом стране о одустајању од даљег поступка. Важно је то да за страну у спору, која одбије или одустане од медијације, нема никаквих

⁵¹ Стране у облигационим односима су слободне, у границама принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја да своје односе уреде по својој вољи. (Чл. 10 Закона о облигационим односима, "Сл. лист СФРЈ", бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, "Сл. лист СРЈ", бр. 31/93 и "Сл. лист СЦГ", бр. 1/2003 – Уставна повеља)

⁵²Преузето са:

<http://bostonlawcollaborative.com/blc/72-BLC/version/default/part/AttachmentData/data/2005-07-mediation-ethics.pdf?branch=main&language=default>

легалних последица (Петрушић, Миланков–Ђук, Деспотовић–Станаревић, Џамоња–Игњатовић, Јовановић, 2011: 29).

Начело добровољности даје могућност странама у спору да сагласно врше избор медијатора који ће посредовати и помагати странама приликом решавања спора. Чл. 21. ЗП предвиђао је да стране споразумно бирају посредника како у случају посредовања пре покретања, тако и после покретања судског или другог поступка. Медијатор, као и странке, може у сваком тренутку да се повуче из поступка медијације (Ђуричин, 2008: 164), при чему стране не морају да своје одустајање објашњавају, док је медијатор дужан да изнесе разлоге свог одустајања и омогући адекватну замену уколико су разлози личне природе (Петрушић et al. 2011: 29). Медијатор ће прекинути поступак медијације онда када оцени да се стране удаљавају од решења, односно да су чак и више супротстављене него што су биле на почетку поступка медијације.

ЗПРС регулише начело добровољности на исти начин, поступак се покреће постизањем сагласности страна. Начин спровођења споразума се одређује споразумно и такође споразум који је резултат спроведеног поступка је израз сагласности воља страна. Међутим, ЗПРС чл. 9. ст. 1. предвиђа ограничење које се огледа у томе да стране, када закон налаже покретање поступка посредовања као услов за вођење судског или другог поступка, најпре покушају да спор реше путем посредовања. Такође у оквиру овог начела ЗПРС, чл. 9. ст. 2, прописује обавезу суда или другог органа да пружи странама сва потребна обавештења како би стране у потпуности биле обавештене о могућности спровођења посредовања. Ова обавеза се може извршити и на тај начин што ће суд упутити странке код посредника.

3. 2. Начело једнакости и равноправности страна

Уставом Републике Србије⁵³, чл. 21 ст. 1. предвиђено је да су пред Уставом и законом сви једнаки. Даље се предвиђа да свако има право на једнаку законску заштиту, да је забрањен сваки вид дискриминације, било непосредне или посредне, по било ком основу.

⁵³ Устав Републике Србије, „Сл. гласник РС“, бр. 98/2006.

ЗП је регулисао ово начело предвиђајући да стране у поступку имају једнака права, равноправне су, а посредници поступају независно и непристрасно.⁵⁴

Смисао начела равноправности страна огледа се у успостављању процесне равнотеже, која је гарантована начелом правичног поступања, које важи за све поступке у којима учествује трећа, неутрална страна. Поштовањем овог начела омогућава се да стране остварују своја овлашћења под једнаким условима.⁵⁵

Начело једнакости и равноправности страна доприноси остваривању једнаке правне заштите, а његова сврха је да се код странака створи психолошки осећај да су равноправне у поступку, без обзира на њихову економску моћ, стручност и сл. (Ђуричин, 2008: 165). Неопходно је да странама у спору буде пружена једнака могућност учествовања у поступку. То подразумева да оне имају једнаку могућност да слободно изјаве своју вољу, да слободно закључују поравнање, да буду правилно заступане онда када је то потребно.

Ово начело је у служби остваривања циља медијације. Она не би представљала праведан поступак ако би се дозволило да једна страна на било који начин принуди другу страну да прихвати одређено решење спора.

Оно што омогућава остваривање начела једнакости и равноправности током поступка јесу принципи непристрасности и неутралности. Принцип непристрасности односи се на став особе која интервенише (медијатора) и значи одсуство давања предности било којој страни у сукобу, док се принцип неутралности односи на однос који постоји између страна у сукобу и медијатора и значи да медијатор нема скривени интерес у односу на предмет спора и не очекује директну добит од једне стране у спору (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 70).

У поступку медијације медијатор је тај који се стара о равноправности страна. Чл. 25. ст. 3. ЗП предвиђао је његову дужност да посредује на неутралан начин и без икаквих предрасуда у погледу страна и предмета спора.

Медијатор мора поступати неутрално и непристрасно. Он води рачуна искључиво о процедуралним питањима поступка, при чему не сме да предлаже могуће начине решења спора, нити да гарантује исход поступка. Не сме дозволити да

⁵⁴ Чл. 4. ЗП

⁵⁵ Мишљење о појединим одредбама Радне верзије Закона о посредовању у решавању спорова, дел. бр. 011 – 00 - 49/2013 – 02, преузето са: www.ravnopravnost.gov.rs.

његови лични ставови, мишљења и предрасуде, у односу на стране у поступку, утичу на његово поступање.

ЗПРС задржао је ово начело као једно од основних начела поступка медијације. Чл. 10. ЗПРС регулише начело равноправности на тај начин што прописује да су стране у поступку посредовања равноправне. Овим чланом предвиђена је и дужност медијатора да странама у поступку обезбеди равноправан положај.

ЗПРС предвиђа обавезно лично учествовање страна у поступку медијације. Тиме се додатно наглашава да су стране у спору „господари“ поступка, јер оне су те које најбоље познају суштину спора и знају који су то интереси које желе да заштите.

Уколико је страна у спору физичко лице лично присуствовање је обавезно. Међутим, ако је реч о правном лицу предвиђа се заступање од стране законског заступника, који мора бити уписан у одговарајући регистар, односно од стране овлашћеног пуномоћника. Такође, могуће је и учествовање пуномоћника, уколико су их стране ангажовале. Присуствовање трећих лица зависи искључиво од воље страна у спору, захтева се њихова сагласност.⁵⁶

3. 3. Начело приватности

Ово начело се у ЗП остваривало кроз прописивање искључења јавности. Чл. 5. ЗП предвиђао је да је у поступку медијације јавност искључена. У оквиру овог начела ЗП је регулисао и учествовање и присуствовање у поступку посредовања, прописујући да у поступку посредовања учествују стране, њихови законски заступници, пуномоћници, а уз сагласност страна и трећа лица. Сви су они били дужни да поштују начело приватности поступка, што значи да као тајну чувају све што су чули и сазнали у поступку медијације.

Поступак медијације је по правилу приватан процес – затворен за јавност али, неки видови медијације (чији је предмет спорења од јавног интереса – еколошки спорови или етнички конфликти) могу бити делимично или скроз отворени за јавност (Петрушић et al. 2011: 29).

⁵⁶ Чл. 11. ЗПРС.

ЗПРС обезбеђује приватност поступка тако што у чл. 12. прописује да је у поступку медијације јавност искључена.

3. 4. Начело поверљивости

Поверљивост и обезбеђење поверљивости је *condictio sine qua* поп за успешну медијацију а уједно и етичка обавеза медијатора (Ђуричин, 2008: 167).

ЗП чл. 6 ст. 1. предвиђао је да су „све информације, предлози и изјаве везане за поступак тајни, уколико се стране нису другчије споразумеле, осим оних који се морају открити у складу са законом или у циљу примене или спровођења споразума о поравнању, као и када то јавни интерес налаже“. Истим чланом било је предвиђено да се информације које су дате у поступку медијације не могу користити у парничном, арбитражном или другом поступку, нити се могу саопштити на други начин. Чак иако би такве информације биле понуђене, суд је дужан да их не прихвати.

Медијација може да буде успешна само ако стране знају да у поступак медијације могу ући отворено, без страха да ће изнете информације касније бити употребљене против њих. Уколико поверљивост није загарантована медијација постаје неефикасна (Карамарковић, 2004: 341-342). Целокупна комуникација у поступку медијације је поверљива и такав њен карактер морају поштовати како стране и посредник, тако и законски заступници, односно пуномоћници странака, као и трећа лица.

Кад су у питању медијатори овакво решење је разумљиво, с обзиром да је основни услов за успешну примену медијације управо изградња односа поверења између медијатора и страна у поступку (Петрушић, Арсић, 2014: 138). Медијатор не сме трећим лицима саопштити било какве информације које су у вези са поступком медијације из разлога што оне нису ограничене поверљивошћу (Ђуричин, 2008: 168). Медијатор има обавезу да све информације до којих дође током поступка медијације чува у тајности, ослобођен је обавезе сведочења у вези са својим радом и од њега се не може захтевати документација о самом поступку (Карамарковић, 2004: 342).

Начело поверљивости трпи одређене изузетке. Када медијатор у току поступка медијације сазна да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности,

као и у случају насиља са којим је медијатор упознат, дужан је да одступи од овог принципа (Петрушић et al. 2011: 29).

Интересантан је став у литератури (Карамарковић, 2004: 342) да је добро одмерена граница поверљивости од изузетног значаја за успешност медијације и уколико та граница није загарантована медијација губи на значају.

Начело поверљивости подразумева да су сви подаци, предлози и изјаве из поступка посредовања или у вези са поступком посредовања поверљиви, ако се стране нису другачије споразумеле. Овог начела морају се придржавати стране, њихови законски заступници и пуномоћници, посредник, трећа лица која присуствују поступку, као и лица која обављају административне послове за потребе посредовања. Сва ова лица су дужна да чувају наведене информације као тајну, а у случају кршења обавезе одговарају за насталу штету.⁵⁷

ЗП је предвиђао изузетке⁵⁸ које ЗПРС задржава и додаје заштиту најбољег интереса детета и спречавање доношења штете физичком или психичком интегритету лица као додатне разлоге који искључују поверљивост.

ЗПРС као допуну начела поверљивости уводи доказне забране које се односе на то да се одређене чињенице, предлози и изјаве не могу употребити као доказ у судском, арбитражном или другом поступку, нити саопштити на други начин. Оне се тичу врсте информација, а не облика у коме је информација садржана.⁵⁹

Доказне забране остварују двоструку функцију. С једне стране, оне стварају такву атмосферу у поступку у којој стране могу активно учествовати, не плашећи се да ће изнети предлози и ставови бити искоришћени против њих у неком другом поступку. С друге стране, разграничавају се околности и докази који се не могу користити у каснијим поступцима⁶⁰ и то: 1. чињеница да је једна страна предложила спровођење поступка посредовања или изразила вољу да у овом поступку учествује, 2. мишљења и

⁵⁷ Чл. 13. ЗПРС.

⁵⁸ Немају карактер поверљивости оне информације, предлози и изјаве везани за поступак посредовања који се морају открити у складу са законом, у циљу примене или спровођења споразума о поравнању, као и када то јавни интерес налаже. Чл. 6. ст. 1. ЗП. За разлику од ЗП, ЗПРС у чл. 13. ст. 1. предвиђа да карактер поверљивости немају оне информације, предлози и изјаве из поступка посредовања или у вези са њим, који се морају саопштити на основу закона, ради заштите јавног поретка, када је то потребно ради осигурања заштите најбољег интереса детета или ради спречавања доношења штете физичком или психичком интегритету лица, као и у случају ако је то потребно ради спровођења споразума страна.

⁵⁹ Образложење ЗПРС.

⁶⁰ Ibid.

ставови које је страна у поступку посредовања изразила или предлози које је у том поступку изнела искључиво у циљу постизања споразума, 3. могући начини решавања спорног односа које је током поступка посредовања изнео посредник и чињеница да је страна у поступку показала спремност да прихвати предложени начин решавања спорног односа, 4. исправа која је припремљена искључиво за потребе поступка посредовања.⁶¹

3. 5. Начело хитности

Чл. 7. ЗП предвиђао је да је поступак медијације хитан.

Ово начело чини поступак медијације бржим, тако да се спорови решавају у краћим роковима него кроз класичан парнични поступак. Законом је било предвиђено да поступак може трајати 30 дана, а да суд или други орган који је надлежан за спровођење поступка овај рок може продужити из оправданих разлога, на захтев посредника или странака.⁶²

Поступак медијације могао се спровести и у поступку по жалби, па уколико би се стране определиле за ту могућност, имале су рок од 30 дана да постигну споразум, након чијег истека се настављао поступак по жалби ако посредовање није успело.⁶³

ЗП предвиђао је ово начело у корист страна у спору које, као и медијатор, теже ка томе да утроше што мање времена и новца за постизање жељеног резултата. Ово начело доприноси томе да поступак медијације буде што јефтинији, јер се стране не излажу трошковима који би свакако постојали у редовном парничном поступку.

У складу са начелом хитности радње се у поступку медијације предузимају у најкраћим роковима, а медијатор тежи томе да оконча медијацију што пре, наравно не на штету квалитета самог процеса (Петрушић et al. 2011: 30).

ЗПРС регулише начело хитности у чл. 15. прописујући да се поступак посредовања има спровести без одлагања и у најкраћем времену.

⁶¹ Чл. 16. ЗПРС.

⁶² Чл. 13. ЗП.

⁶³ Чл. 14 - 15. ЗП.

3. 7. Начело неутралности

Чл. 14. ЗПРС као посебно начело предвиђа начело неутралности. Реч је о начелу које се односи на поступање медијатора. Медијатор у поступку посредовања мора бити неутралан, што даље значи да он „нема свој скривен интерес у односу на предмет спора и не очекује директну добит од једне стране у спору“ (Петрушић et al. 2011: 30).

Иначе, неутралност представља један од етичких стандарда понашања медијатора и подразумева да као медијатор у поступку не може учествовати лице које у датом случају има било какав лични интерес за постизањем конкретног решења спора (Арсич, 2014: 121).

Медијатор би требало да у току читавог поступка избегава ситуације које могу довести у сумњу његово неутрално поступање. У супротном може доћи до тога да стране изгубе поверење у медијатора, што би било погубно за сам поступак посредовања. Како до тога не би дошло, медијатор мора стално да преиспитује своје поступке и да поступа у границама одређеним законом.

4. Карактеристике поступка медијације

Медијација представља један од алтернативних начина решавања спорова. Коришћењем медијације заобилази се, често дуготрајан, судски поступак и обавезујућа судска одлука а стране постижу споразум који је у складу са њиховим интересима.

За разлику од поступка пресуђења који је контрадикторан, медијација се не заснива на супротстављеним захтевима који се међусобно искључују. Она је усмерена на проналажење конструктивне опције која обједињује интересе страна у сукобу (Петрушић, 2004: 39).

Медијација је поступак који је окренут будућности – њен циљ је да се постојећи конфликт реши постизањем пријатељског и обострано прихватљивог споразума, тако да стране у будућности могу наставити контакт и сарадњу и унапредити међусобне односе. На тај начин се остварује и њена превентивна улога у настајању нових сукоба (Петрушић et al. 2011: 31).

У поступку медијације стране преговарају директно, па може доћи до тога да једна страна у спору, након што чује мишљење друге стране, буде спремна да промени своје понашање уколико увиди да оно не доводи до решења (Liebmann, 2000: 11).

Реч је о једном флексибилном и неформалном поступку који се може примењивати за решавање разних спорова. Флексибилност медијације огледа се у томе што медијатор, као трећа неутрална страна, само помаже странама у спору да идентификују елементе свог спорног односа а оне су те које кроз преговарање о проблемима истражују могућа решења и долазе до прихватљивог споразума (Карамарковић, 2004: 312). Поступак медијације могуће је покренути независно од неког другог поступка и без испуњења претходно дефинисаних услова, као спонтани покушај да се уз посредовање трећег лица реши конкретни спорни однос (Узелац, 2004: 21). Он не може бити детаљно и стриктно уређен јер би се прописивање униформних и једнообразних правила лоше одразило на његову флексибилност (Петрушић, 2004: 43). У оним земљама у којима је медијација регулисана посебним законским прописима тежи се томе да се омогући флексибилно поступање, те су правила која намећу одређене форме малобројна, а највећи број питања регулисан је употребом правних стандарда или су предвиђена решења од којих стране могу одступити споразумно (Узелац, 2004: 22).

Стране ступају у поступак медијације добровољно. Оне се слободно саглашавају око тога да ли ће покренути поступак, који спорни однос ће решавати путем медијације, на који начин ће поступак бити спроведен, када ће бити спроведен, ко ће бити медијатор, ко ће сносити трошкове поступка... Добровољан карактер медијације често се правда тиме да ће стране, уколико су слободне да саме обликују свој споразум бити вољне да га се заиста придржавају (Сикавас, 2006: 474). Поред тога што представља једну од карактеристика медијације, добровољност је и једно од основних начела овог поступка које, наравно, није без изузетака.⁶⁴ Могуће је да се у неким ситуацијама унапред уговором страна или законом предвиди обавеза да се спорни однос најпре покуша решити путем медијације. Међутим, тада се од добровољности одсупа само у погледу обавезе да се размотри могућност посредовања а даље

⁶⁴ Видети нпр. чл. 9. ст. 1. ЗПРС.

учествовање у поступку, његово окончање и исход зависе искључиво од воље страна у спору (Узелац, 2004: 22).

Оно што одликује медијацију јесте и уштеда времена и новца. Поступак медијације се обично окончава у законом прописаним роковима који су доста краћи од оних у којима се окончава класичан поступак пред судом. Наравно, приликом прописивања рокова води се рачуна да рок који је предвиђен буде довољан странама за постизање споразума. Медијација измешта предмете из суда што омогућава њихово брже, једноставније, јефтиније решавање. За решавање појединих спорова у парници је потребно и неколико година, док се применом медијације они могу решити на неколико састанака са медијатором (Карамарковић, 2004: 321). ЗПРС у чл. 29., да би мотивисао стране да свој спорни однос реше путем медијације, предвиђа могућност ослобођења од плаћања трошкова поступка. Даље, чл. 31, пружа могућност странкама које су покренуле судски или други поступак да постигну споразум о решавању спора путем посредовања након његовог покретања, до првог рочишта за главну расправу. Уколико до тог тренутка приступе поступку посредовања стране ће бити ослобођене од плаћања судских, односно административних такси. У поступку медијације стране немају потребе да ангажују заступнике или пуномоћнике јер се преговара непосредно, што додатно умањује трошкове поступка. Тиме се такође избегава надметање пред судом, које најчешће појачава конфликт и удаљава стране од решења (Петрушић et al. 2011: 30). Медијација ствара сигурно и контролисано окружење за стране у спору у којем оне заправо могу видети једна другу како се труде да пронађу излаз из постојећег проблема (Hardy, Rundle, 2010: 9).

Поступак медијације се окончава постизањем споразума који одговара интересима страна. Постигнути споразум је сачињен пажљиво тако да одговара специфичним потребама и углавном се по садржају разликује од онога што би суд пресудио (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2006: 17). „Споразум странака о медијацији је уговор у коме су странке постигле сагласност у вези са узајамним попуштањима у правним претензијама, чиме се постојећи спор превазилази“ (Манојловић, 2009: 765). Према ЗП, споразум страна који је закључен у присуству медијатора имао је карактер вансудског поравнања уколико није супротан јавном поретку и уколико је састављен у писаној форми. Медијатор је имао обавезу да о постигнутом споразуму, без одлагања,

обавести суд ради заључења судског поравнања.⁶⁵ Значајно је да према овом закону споразум није био принудно извршив. За разлику од њега, ЗПРС у чл. 27. одређује уношење клаузуле извршности у споразум и оверу потписа страна и посредника код суда или јавног бележника као услове који морају бити кумулативно испуњени да би споразум имао карактер извршне исправе.

Карактеристика која поступак медијације посебно разликује од других метода решавања спорова јесте специфична улога медијатора у овом процесу.

4.1. Положај и улога медијатора у поступку медијације

Медијација представља један вид преговарања, тачније она означава проширење преговарачког процеса јер укључује и трећу неутралну страну – посредника/медијатора. На основу искустава страних земаља у којима је медијација у широкој примени, може се закључити да је за успешно спровођење поступка медијације пресудна улога медијатора (Петрушић, 2004: 38).

Медијатори су посебно тренирани професионалци који се баве само медијацијом или који уз свој редовни посао пружају и услуге медијације (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 77). За медијатора може бити изабрано лице које испуњава одређене услове. Једну групу услова чине они који су одређени законом, а другу групу представљају одређени лични квалитети које лице мора поседовати да би се бавило овим послом, као што су упорност, стрпљење, флексибилност, способности везне за комуникацију, поштење итд. (Ђуричин, 2006: 171).

Поред права и обавеза медијатора прописаних законом, поступање медијатора одређују и стандарди понашања садржани у етичким кодексима којима се утврђују оквири професионалног рада медијатора према свим учесницима у поступку и према самом поступку медијације (Арсић, 2014: 69).

Главна улога медијатора у поступку медијације је пружање помоћи странама да путем преговарања реше свој спор. То није његова обавеза која је законом прописана, већ је пре свега његова етичка обавеза. Под тиме се подразумева да медијатор не предлаже странама конкретно решење спора већ се труди да им олакша међусобну

⁶⁵ Чл. 16. ЗП.

комуникацију, како би оне саме дошле до решења које ће задовољити њихове интересе. Медијатор ће тежити да најпре утврди шта је то што стране желе да постигну, јер тек кад спозна крајњи циљ моћи ће да стране наведе на прави пут, пут ка остварењу циља. Он је тај који странама омогућава да уоче своје интересе и потребе и да на основу њих сачине споразум који не представља победу, односно пораз једне стране, већ је у интересу свих страна у сукобу (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 69).

За разлику од арбитраже и пресуђења, које одликује доношење обавезујуће одлуке, у поступку медијације медијатор нема ауторитативну моћ доношења одлука. Стране су те које имају пуну контролу над спровођењем поступка медијације чиме преузимају одговорност за проналажење адекватног решења (Петрушић, 2004: 39), а улога медијатора је усмеравање страна ка жељеном решењу спора. Медијатор и стране не утврђују истину, односно не утврђују релевантне чињенице, као што је случај у парници, већ чињенице које су од значаја за поступак и постизање споразума. Медијатор је тај који би требало да подстакне стране да га информишу о својим интересима и жељама који су у позадини спора, а које су од значаја за његово разумевање и евентуално решење (Ђуричин, 2006: 172).

У поступку медијације могу се јавити преговарачке кризе и дилеме, појачано неповерење између страна, што доводи до бројних успона и падова у преговарању. Понекад је неопходно застати са преговорима и проверити предузете кораке (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 102). Зато је ефикасан онај медијатор који поседује неопходне вештине за вођење и контролисање читавог поступка, од позивања странака на састанак до самог завршетка поступка – постизања споразума или наставка парничног поступка. Посебан значај има вештина активног слушања. Под тим се подразумева разумевање, прихватање и исказано саосећање. „Суштина је да се поред пажљивог односа према ономе што је изговорено, узима у обзир и начин и емоционални тон којим је нешто изговорено“ (Џамоња–Игњатовић, Штулић–Лободок, 2014: 202). Активно слушање је предуслов добре, а нарочито успешне комуникације. Основна карактеристика му је слушање са разумевањем. У литератури (Пажин et al. 2009: 81) се описује као размишљање са особом, а не уместо ње. Како би се ова вештина усавршила неопходно је развити способност емпатије као и вербалног и невербалног саопштавања саговорнику да је разумевање у потпуности успостављено (Џамоња–Игњатовић, Штулић–Лободок, 2014: 203).

ЗПРС у чл. 33 прописује услове који морају бити испуњени како би лице обављало послове посредовања. Међутим, у литератури (Петрушић, Арсић, 2013: 27) се наводи да се успешност медијације не може обезбедити прописивањем непотребно строгих услова за медијаторе, чије испуњење заправо не представља гаранцију квалитета рада медијатора. Ту се пре свега има у виду висока стручна спрема као услов којим се из процеса медијације искључују сва она лица која нису високо образована а поседују добре комуникацијске вештине и добро познају локалне културе и заједнице и могла би да представљају значајну подршку у процесу медијације (Петрушић, Арсић, 2013: 27).

Да би могао да се бави пословима посредовања, медијатор мора проћи обуку законом предвиђену, али мора испуњавати и стандарде стучности које стране разумно очекују у зависности од природе правног односа у којем је дошло до спора. Он мора бити довољно упознат са материјом о којој је реч како би успео да помогне странама у превазилажењу конфликта и поспеши њихову комуникацију.

Лице које жели да пружа услуге посредовања мора поседовати дозволу за посредовање. Чињеница да лице поседује дозволу за посредовање доказ је да оно испуњава све законом прописане услове за обављање послова посредовања⁶⁶, а то су: да је пословно способно, да је држављанин Републике Србије, да је завршило основну обуку за посредника, да има високу стручну спрему, да није осуђивано на безусловну казну затвора за кривично дело које га чини недостојним за обављање послова посредовања. У случајевима када је законом прописано, медијатор мора испуњавати и посебне услове за обављање послова посредовања.⁶⁷

Према чл. 37. ЗПРС дозвола за посредовање има карактер јавне исправе која се први пут издаје са роком важења од 3 године, а када се обнавља издаје се на период од 5 година. Дозвола се може обновити само на основу захтева посредника, а поступак обнављања зависи од додатних услова које посредник мора испунити. Посредник мора имати најмање 10 часова стручног усавршавања у току једне године и најмање 5 спроведених поступака посредовања за време важења дозволе за посредовање.⁶⁸ Прописивање ових услова требало би да подстакне посреднике да теже ка

⁶⁶ Чл. 33. ст. 2. тач. 1) до 5) ЗПРС.

⁶⁷ Чл. 33. ст. 3. ЗПРС.

⁶⁸ Чл. 38. ЗПРС.

усавршавању својих знања и вештина како би својим клијентима пружили што квалитетније услуге.

Посреднику може бити одузета дозвола за посредовање уколико се утврди да не испуњава законом предвиђене услове за обављање поступка посредовања и не поштује правила поступка.

Лице коме је издата дозвола за посредовање уписује се у Регистар посредника.

На основу свега изложеног може се закључити да је личност медијатора и поверење које стране имају у односу на њега од пресудног значаја за успешно окончање поступка медијације. Медијатор је координатор радњи и поступака страна у процесу посредовања, он их усмерава на прави пут – пут проналажења конструктивног, пријатељског, обострано прихватљивог решења спора (Џамоња–Игњатовић, Мрше, 2014: 70).

5. Европски стандарди и принципи решавања спорова путем медијације

Медијација, као начин решавања спорова мирним путем, предвиђена је актима међународних организација са циљем да се омогући мирно решавање спорова са елементом иностраности. Њу предвиђају акти организација као што су: Међународни центар за решавање инвестиционих спорова (ICSID), Комисија УН за међународно трговачко право (UNCITRAL), Светска организација за интелектуалну својину (WIPO). Имајући у виду све предности алтернативних метода за решавање спорова, Савет Европе донео је низ препорука о медијацији којима препоручује својим чланицама да створе услове за њену ширу примену.⁶⁹ Искуства у примени медијације, пре свега у америчким и европским државама, указују на то да она представља изузетно ефикасан метод решавања спорова (Петрушић, 2010: 5).

Као успешно средство решавања спорова, медијација се у Европи дуго примењује. Међутим, са њеном широм применом почиње се тек 70их година прошлог века, најпре у Великој Британији а касније и у нордијским земљама. Нови успон

⁶⁹ Све препоруке доступне су на: <http://www.coe.int>.

медијација у Европи доживљава 2008. године, усвајањем Директиве о неким аспектима медијације у грађанским и трговинским стварима.⁷⁰

Европска Унија стоји на становишту да развој алтернативних начина решавања спорова у значајној мери може побољшати доступност правде и да их треба схватити као начин за очување социјалног мира и решавање конфликта мирним путем (Петрушић, 2010: 6). Изградња нормативног оквира медијације у ЕУ отпочела је 2004. године, усвајањем Зелене књиге о алтернативним начинима решавања спорова у грађанским и трговинским стварима.⁷¹

Усвајању Зелене књиге претходио је Бечки акциони план⁷² из 1998. године и састанак у Тампереу⁷³, 1999. године. На састанку у Тампереу, Европски Савет дефинисао је принципе за алтернативно, односно вансудско решавање спорова. На основу ових активности, Савет министара правосуђа и унутрашњих послова позвао је Европску комисију да припреми Зелену књигу, при чему је од ње затражено да посебну пажњу посвети принципима медијације и да обезбеди гаранције за постизање неопходног нивоа равноправности странака (Петрушић, 2010: 6). Представљањем Зелене књиге Комисија је иницирала широке консултације са државама чланицама, као и са свим заинтересованим странкама о могућим мерама за промовисање и употребу поступка медијације (Чоловић, 2009: 50). Након објављивања Зелене књиге, Комисија је 2004. године донела Кодекс понашања медијатора⁷⁴ који је био прихваћен од стране великог броја стручњака у области медијације, а затим је поднела нацрт Директиве⁷⁵ Европском Парламенту и Савету на усвајање. Нацрт Директиве одражава став Комисије да примена медијације и других облика АДР доприноси лакшем решавању спорова и избегавању судске процедуре и на тај начин помаже грађанима

⁷⁰ Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters (у даљем тексту Директива). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:En:PDF>

⁷¹ Green paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law, COM (2002) 196 final. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002DC0196&from=EN>

⁷² Action Plan of the Council and the Commission on how best to implement the provision of the treaty of Amsterdam on an area of freedom, security and justice (1999/C 19/01). [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999Y0123\(01\)&qid=1421328659331&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999Y0123(01)&qid=1421328659331&from=EN)

⁷³ На састанку у Тампереу усвојени су Закључци Европског Савета (Tampere European Council 15 and 16 october 1999 presidency conclusions, http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm#с).

⁷⁴ European Code of Conduct for Mediators (у даљем тексту Кодекс), текст доступан на: <http://ec.europa.eu/>.

⁷⁵ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on certain aspects of mediation in civil and commercial matters, SEC(2004) 1314, текст доступан на: <http://eur-lex.europa.eu/>.

да на прави начин заштите своја права. Консултативни процес усвајања нацрта Директиве трајао је четири године. У овом процесу биле су укључена професионална удружења медијатора, невладине организације, национална министарства и велики број независних експерата. 21. 05. 2008. године усвојена је Директива.

Директива обавезује све државе чланице, осим Данске која је изабрала да буде изван овог процеса (Чоловић, 2009: 49). Како би се олакшао приступ алтернативним методама решавања спорова, она садржи две врсте одредби: одредбе које обавезују државе чланице да активно подстичу употребу медијације и кључна правила грађанског поступка која обезбеђују здрав однос између медијације и судског поступка (Roth, 2009: 109).

Медијација се у Директиви експлицитно предлаже као средство за решавање грађанских и трговачких прекограничних спорова, при чему се не искључује могућност примене Директиве и на спорове унутар држава чланица (Вилус, 2009: 59). Чл. 1. Директиве предвиђа да се њена правила неће применити на спорове везане за таксе, порезе и административне спорове или одговорност државе за чињење или нечињење приликом вршења државних овлашћења (*acta iure imperii*).

Медијација је у Директиви дефинисана као структурирани процес, без обзира на његов назив, у коме две или више страна у спору покушавају да исти реше између себе на добровољној основи, уз помоћ медијатора. Тај процес могу иницирати саме стране у спору или га може предложити или наредити суд одређен меродавним правом државе чланице. Медијатор се одређује као треће лице од кога је затражено да спроведе медијацију на ефикасан, непристрасан и стручан начин, без обзира на назив или професију тог лица као и начин на који је то лице изабрано (Вилус, 2009: 59).

Сврха Директиве огледа се у олакшаном приступу и промовисању алтернативног начина решавања спорова, као и у успостављању балансираног односа између медијације и судских поступака (Чоловић, 2009: 49). Њен циљ је, дакле, подстицање примене медијације и стварање сигурног правног оквира за стране које користе медијацију, а њен кључни значај је у томе што стандардизује основна начела медијације: добровољност, поверљивост, непристрасност и неутралност (Петрушић, 2010: 7).

Државе чланице имају крајњи рок до 21. маја 2016. године да поднесу Европском Парламенту и Савету извештај о примени Директиве, а до 31. маја 2011.

године имале су обавезу да у своје право уградe све законске, подзаконске и управне прописе и да о томе обавесте Комисију.

Европски Парламент је 13. октобра 2011. године усвојио резолуцију о имплементацији Директиве⁷⁶ у којој наводи да је знатан број држава чланица извршила процес имплементације или ће га завршити у предвиђеном року. Дакле, већина чланица је ускладила своје законодавство са правилима Директиве, али има и оних које су одлучиле да иду корак даље од захтева Директиве. Те државе су прошириле дејство Директиве на два нивоа: предвиђајући финансијске подстицаје за учеснике у поступку медијације и обавезну медијацију. Што се тиче финансијских подстицаја, као позитиван пример наводи се право Бугарске које предвиђа повраћај половине износа уплаћеног на име судских трошкова, уколико стране успрешно реше свој спор у поступку медијације. То се постиже подношењем споразума суду или његовом овером. Истиче се да овакве иницијативе држава доприносе ефикаснијем решавању спорова и омогућавају им да постигну значајне резултате у промовисању вансудског решавања спорова у грађанским и трговачким стварима. Када је у питању захтевана поверљивост поступка медијације, наводи се то да је у појединим земљама чланицама она била предвиђена националним законодавством као основни принцип али се њеном регулисању другачије приступало. У неким државама поверљивост је била изричито предвиђена, док је у неким било неопходно да стране закључе споразум о поверљивости поступка медијације. Како би се ускладила национална законодавства држава чланица, наводи се да је неопходан кохерентнији приступ у регулисању овог питања. У погледу изједначавања дејства споразума постигнутог у поступку медијације са дејством судске одлуке, у националним законодавствима су предвиђене различите процедуре којима се то постиже. Углавном су присутна два начина: подношење споразума суду или његова овера. Овом резолуцијом Европски Парламент позива Комисију да се стара о томе да све државе чланице испоштују захтев Директиве и признају споразуму постигнутом у поступку медијације снагу извршне исправе.

⁷⁶ Directive on mediation in the Member States European Parliament resolution of 13 September 2011 on the implementation of the directive on mediation in the Member States, its impact on mediation and its take-up by the courts (2011/2026 (INI)).
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1416814918127&uri=CELEX:52011IP0361>

Нема сумње да се Директивом поставља јединствен правни оквир за решавање прекограничних спорова путем медијације унутар Европске уније, а сама медијација се промовише као ефикасан метод решавања спорова. Такође, Директива настоји да постави медијацију у исти ранг са судским поступком, што би требало да резултира повећањем поверења јавности у погледу ове алтернативне методе решавања спорова.

5.1. Европски Кодекс понашања за медијаторе

Кодекс је усвојен на конференцији у Бриселу 2. јула 2004. године. Сачињен је у сарадњи са бројним организацијама, али и појединцима који имају значајну праксу у области медијације, као и оних који су заинтересовани за развој медијације у Европској Унији. Кодекс садржи низ правила којима којима се успостављају стандарди и дефинишу начела рада медијатора.

Медијатор може бити само оно лице које је компетентно и које је стекло одговарајућа знања из области медијације. И онда када стекне то звање, медијатор би требало да настоји да усавршава своје образовање и праксу.

Кодекс као основна начела поступања медијатора предвиђа начела независности и непристрасности. Медијатор мора током читавог поступка поштовати ова начела. Уколико у току поступка примети постојање чињеница које доводе у сумњу његову независност или доводе до настанка конфликта интереса, медијатор мора да о томе обавести стране у поступку. Такве чињенице су, на пример: постојање било каквог личног или пословног односа са неком од страна, финансијски или други интерес у односу на исход медијације, поступање медијатора у другом својству у корист неке од страна у поступку. Без обзира на постојање ових чињеница, медијатор може отпочети, односно наставити поступак медијације уколико са сигурношћу сматра да те чињенице нису такве да могу угрозити његово неутрално поступање. Са тиме се морају сагласити стране у поступку. Такође, медијатор би требало да, у току читавог поступка, буде непристрасан, што значи да је неопходно његово једнако поступање према свим учесницима у поступку.

Медијатор је обавезан да, пре отпочињања поступка медијације, упозна стране са карактеристикама процеса медијације, као и са улогом медијатора и самих страна у

том процесу. Такође, он се мора уверити да су стране схватиле и да су се изричито сагласиле са условима медијацијског споразума.

Што се тиче самог процеса медијације, Кодекс предвиђа да ће медијатор поступак медијације спровести на адекватан начин, узимајући у обзир околности конкретнoг случаја, жеље страна, потребу за брзим решавањем сукоба. Дани одржавања састанака одређују се у договору са странама. Стране су слободне да се са медијатором договоре и око начина спровођења поступка медијације. Уколико медијатор сматра да је то корисно, одржаће одвојене састанке са сваком од страна.

Кодекс прописује обавезу медијатора да предузме све неопходне мере како би у потпуности био сигуран да је споразум постигнут уз сагласност страна и да све стране схватају услове постигнутог споразума.

Медијатор може прекинути поступак медијације уколико сматра да је постигнути споразум незаконит или неприменљив, узимајући у обзир околности конкретнoг случаја и своју надлежност да такву одлуку донесе. Такође, до прекида поступка медијације може доћи ако медијатор сматра да наставак поступка медијације неће довести до споразума. Медијатор може на захтев страна, а у границама своје надлежности, пружити странама обавештење о томе на који начин могу озаконити свој споразум, као и о могућности да свој споразум учине извршним.

Уколико начин наплате трошкова посредовања није унапред предвиђен, медијатор мора дати странама потпуне информације о начину наплате трошкова који намерава да примени. Он не би требало да се прихвати улоге медијатора пре него што стране пристану на предложени начин наплате трошкова.

Медијатор има обавезу да као поверљиве чува све информације које произилазе или су у вези са поступком медијације, учључујући и чињеницу да ће се поступак медијације спровести, односно да је већ спроведен. Ове обавезе ослобађа се уколико је на основу закона дужан да такве информације саопшти. Све информације које је сазнао од једне стране у поступку медијатор не сме саопштити другој страни, осим ако је по закону обавезан да то учини.

Усвајањем Кодекса приступило се стварању једног ефикасног система медијације у Европској Унији. Правила садржана у Кодексу, пре свега она која се тичу обавезе медијатора да усавршавају своје знање и праксу, доприносе побољшању медијаторске професије. Тиме се постиже већа успешност поступка медијације, а

самим тим се и повећава углед медијатора, као и поверење појединаца у поступак медијације. Такође, континуираним усавршавањем медијатори се специјализују за обављање посредовања у различитим областима друштвеног живота што доводи до повећања броја стручњака који пружају услуге медијације.

6. ЗАКЉУЧАК

Имајући у виду да је поступак медијације по својој природи неформалан и флексибилан, да се заснива на аутономији воље страна у спроном односу, прописивање начела у закону је од великог значаја за примену медијације у пракси. Начела представљају основне оквире и смернице за поступање свих учесника у поступку.

Оног тренутка када стране прихвате медијацију као начин на који ће решити сукоб оне морају да се повинују основним начелима поступка медијације. Та начела представљају суштину поступка медијације, идеју водиљу овог поступка, што га управо разликује од осталих поступака.

Да би се правилно спроводио поступак медијације, поред начела предвиђених у ЗПРС (тзв. посебна начела која су карактеристична за поступак медијације) неопходно је и поштовање општих начела која важе за сваки поступак. Једно од таквих је начело законитости, које у поступку медијације важи у ширем смислу и подразумева да сви учесници у поступку медијације морају поступати на основу и у оквиру закона. Начело савесности и поштења, као опште правно начело, такође мора бити остварено у поступку медијације. Није могуће решити спор на неморалан или непоштен начин, јер би то довело до новог сукоба између страна. Из тог разлога и ово начело мора бити поштовано у потпуности.

Усвајањем ЗПРС остварен је значајан напредак у регулисању начела медијације. Предвиђене су значајне новине које ће омогућити да се поступак медијације развије у правом смеру и да се прошири њена примена у наредном периоду. Доношење новог закона уједно представља резултат неопходности да се постојећа нормативна решења у области посредовања усагласе са међународним и европским стандардима. То се пре свега односи на Директиву ЕУ којом су поред осталог стандардизована основна начела посредовања.

Такође је од значаја и то што ЗПРС придаје већу пажњу посредничкој професији од раније постојећих прописа. То чини детаљнијим регулисањем програма обуке и њихове акредитације што за циљ има обезбеђење квалитетне обуке за медијаторе али и унапређење квалитета самог поступка медијације као посебне делатности.

Како би се делатност медијације успешно развијала, а њена пракса унапредила, од кључног значаја је правилно разумевање основних принципа медијације.

Списак литературе:

Уџбеници, књиге, чланци;

- Арсић, Ј. (2014). Етичка питања и стандарди праксе медијације. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 115-131.
- Беловић, Ј. (2009). Медијација у правном систему Србије. *Право и привреда-часопис за привредноправну теорију и праксу*. Бр. 1-4/2009. 469-480.
- Видовић, С. (2014). Вршњачка/школска медијација. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 393-411.
- Видовић, С. (2014). Медијација у заједници. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 477-489.
- Вилус, Ј. (2009). Мирење као начин решавања потрошачких спорова мале вредности. *Европско законодавство*. Год. VIII, бр. 29 – 30. 57-64.
- Деспотовић-Станаревић, В. (2014). Медијација у случајевим развода/раздвајања. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 275-297.
- Ђуричин, Б. (2008). Основна начела поступка медијације. *Зборник Правног факултета у Подгорици*. Год. 30, бр. 37. 163-175.
- Јанићијевић, Д. Мојашевић, А. (2011). Рана неутрална евалуација-коректив судске анексиране медијације. *Заштита људских и мањинских права у европском правном простору, тематски зборник радова*. Књ. 1. 357-370.
- Карамарковић, Л. (2004). *Поравнање и медијација*. Београд: Факултет за пословно право.
- Кековић, З. Милашиновић, С. (2008). Превенција и разрешавање друштвених конфликта. *Војно дело-општевојни научно-теоријски часопис*. Бр. 2/2008. 09-29.
- Ковачевић -Куштримовић, Р. Лазић, М. (2008). *Увод у грађанско право*. Ниш: ГИП Пунта.
- Колашинац, З. (2014). Примена медијације у здравству. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 457-477.
- Liebman, M. (2000). *Mediation in Context*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Манојловић, С. (2009). Правна природа споразума постигнутог у поступку медијације. *Правни живот-часопис за правну теорију и праксу*. Бр. 13/2009, том V. 755-765.
- Накарада, Р. (2014). Међународно посредовање у сукобима. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 529-549.
- Недић, Б. Арсић, Ј. (2011). *Препоруке за развој и примену медијације у Србији*. Београд: International Finance Corporation.
- Недић, Б. Тоскић, А. (2012). *Примена медијације у Србији-достигнућа и изазови*. Београд: Партнери за демократске промене Србија.

- Нешић, С. (2014). Примена медијације у заштити животне средине. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 505-521.
- Пажин, З. Ђурановић, Д. Лутовац, М. Божовић, Р. Мартиновић, Н. (2009). *Приручник за обуку медијатора-посредника*. Подгорица: Центар за посредовање Црне Горе, Подгорица; IFC-Међународна финансијска корпорација; Министарство правде Црне Горе.
- Петрушић, Н. (2006). Алтернативни методи решавања правних спорова у праву Републике Србије. *Зборник радова „Функционисање правног система РС“*. 01-20.
- Петрушић, Н. (2004). Медијација као метод решавања правних спорова. *Темида-часопис о виктимизацији, људским правима и роду*. 33-43.
- Петрушић, Н. (2010). Европски стандарди и принципи решавања спорова путем медијације. У Вукадиновић, Г. Картаг-Одри, А. (Прир.). *Европска заједница народа и универзалне вредности*. Нови Сад: Новосадска асоцијација за теорију, етику и филозофију права. 250-260.
- Петрушић, Н. (2013). Мишљење о појединим одредбама Радне верзије Закона о посредовању у решавању спорова, дел. Бр. 011 – 00 – 49 / 2013 – 02.
- Петрушић, Н. Арсић, Ј. (2014). Нови закон о медијацији-нова решења за подстицај развоја медијације у Србији. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 131-159.
- Петрушић, Н. Арсић, Ј. (2013). Нови закон о медијацији-путеви и странпутице једног законодавног процеса. *Новине у законским решењима-зборник радова*. 196-221.
- Петрушић, Н. Ђук-Миланков, Д. Деспотовић-Станаревић, В. Џамоња-Игњатовић, Т. Јовановић, В. (2011). *Приручник за примену медијације у оквиру службе Повереника за заштиту равноправности*. Београд: Повереник за заштиту равноправности.
- Petrusic, N. (1999). The Method of Collective Labour Disputes Resolution in Yugoslav Law. *The scientific journal Facta Universitatis, series: Law and Politics*. Vol. 1., No. 3. 283-293.
- Roth, M. (2009). The EU Mediation Directive. *Право Републике Србије и право Европске Уније-стање и перспективе*. Vol. 1. 97-111.
- Rundle, O. Hardy, S. (2010). *Mediation for Lawyers*. CCH Australia Limited.
- Станковић, Г. (2007). *Грађанско процесно право, I свеска, Грађанско парнично процесно право*. Ниш: Удружење за грађанско процесно и арбитражно право.
- Трипковић, М. (2014). Медијација у решавању спорова у радним организацијама. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 445-457.
- Узелац, А. (2004). Мирење као алтернатива суђењу. У: Узелац, А. Готовац, В. et al. (Ур.). *Мирење у грађанским, трговачким и радним споровима*. Загреб: TIM Press. 15-32.
- Хрнчић, Ј. Рајић, Т. Џамоња-Игњатовић, Т. (2014). Ресторативна правда и њена примена у Србији. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 349-365.

- Cukavac, M. (2006). Mediation-Notion and General Principles. *Право и привреда-часопис за привредноправну теорију и праксу*. Бр. 5-8/2006. 473-484.
- Чоловић, В. (2009). Директива Европског Парламента и Савета о одређеним аспектима медијације у грађанским и трговачким стварима. *Европско законодавство*. Год. VIII, бр. 29-30. 49-56.
- Џамоња-Игњатовић, Т. Жегарац, Н. (2007). Медијација у систему социјалне заштите. *Факултет политичких наука: Годишњак 2007*. 400-411.
- Џамоња-Игњатовић, Т. Жегарац, Н. (2008). Ресторативна правда између филозофије и емпирије. *Факултет политичких наука: Годишњак 2008*. 463-475.
- Џамоња-Игњатовић, Т. Лободок-Штулић, И. (2014). Вештине комуникације и решавања конфликта у медијацији. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 189-223.
- Џамоња-Игњатовић, Т. Мрше, С. (2014). Медијација као алтернативни начин решавања сукоба. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 67-83.
- Џамоња-Игњатовић, Т. Мрше, С. (2006). Посредовање-медијација као начин решавања сукоба. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-концепти и контексти*. Београд: Центар за примењену психологију. 09-30.
- Џамоња-Игњатовић, Т. Мрше, С. (2014). Процес и фазе поступка медијације. У Џамоња-Игњатовић, Т. (Прир.). *Медијација-принципи, процес, примена*. Београд: Центар за примењену психологију. 83-107.

Прописи:

- Закон о парничном поступку, Службени гласник РС, бр. 72/2011 и од 2005 и 49/2013 УС.
- Закон о посредовању – медијацији, Службени гласник РС, бр. 18/2005.
- Закон о посредовању у решавању спорова, Службени гласник РС, бр. 55/2014.
- Породични закон, Службени гласник РС, бр. 18/2005 и 72/2011 – др.закон.
- Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Службени гласник РС, бр. 85/2005.
- Закон о мирном решавању радних спорова, Службени гласник РС, бр. 125/2004. и 104/2009.
- Закон о забрани дискриминације, Службени гласник РС, бр. 22/2009.
- Закон о осигурању, Службени гласник РС, бр. 55/2004, 70/2004 – испр., 61/2005 – др.закон, 85/2005 – др.закон. 101/2007, 63/2009 – одлука УС, 107/2009 и 99/2011 и 119/2012.
- Закон о социјалној заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2011.
- Закон о спречавању злостављања на раду, Службени гласник РС, бр. 36/2010.
- Закон о стечају, Службени гласник РС, бр. 104/2009, 99/2011 – др. Закон и 71/2012 – одлука УС.
- Закон о заштити потрошача, Службени гласник РС, бр. 73/2010.
- Законик о кривичном поступку, Службени гласник РС, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013 и 45/2013.

- Закон о заштити корисника финансијских услуга, Службени гласник РС, бр. 36/2011.
- Закон о Заштитнику грађана, Службени гласник РС, бр. 79/2005 и 54/2007.
- Закон о облигационим односима, Службени лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, Службени лист СРЈ, бр. 31/93 и Службени лист СЦГ, бр. 1/2003 – Уставна повеља.
- Устав Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 98/2006.
- Образложење ЗПРС.
- Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters.
- European Code of Conduct for Mediators.
- Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on certain aspects of mediation in civil and commercial matters, SEC(2004) 1314.
- Directive on mediation in the Member States European Parliament resolution of 13 September 2011 on the implementation of the directive on mediation in the Member States, its impact on mediation and its take-up by the courts (2011/2026 (INI)).
- Green paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law, COM (2002) 196 final.
- Action Plan of the Council and the Commission on how best to implement the provision of the treaty of Amsterdam on an area of freedom, security and justice (1999/C 19/01
- Tampere European Council 15 and 16 October 1999 presidency conclusions.

Интернет странице:

- <http://eur-lex.europa.eu>, приступљено 28. 10. 2014. год.,
- <http://ec.europa.eu/>, приступљено 15. 10. 2014. год.,
- http://www.diplomacy.bg.ac.rs/ezakon_all_sr.php, приступљено 17. 11. 2014. год.
- www.osnovnisudkv.rs/home/index.php/lat/medijacija-meni/, приступљено 20. 12. 2014. год.
- www.lisse-savjetovanje.eu/, приступљено 20. 12. 2014. год
- www.hajdeda.org.rs/08_download/tkit/6_poglavlje_4_pdf/, приступљено 20. 12. 2014. год.
- www.rs.cest.gov.ba/index.php/pocetna-obuka/234-modul-3-iiigod-alternativno-rjeavanje-sporova/file, приступљено 22. 12. 2014. год.
- www.medijacija.rs/medijacija.html, приступљено 22. 12. 2014. год,
- <http://bostonlawcollaborative.com/blc/72-BLC/version/default/part/AttachmentData/data/2005-07-mediation-ethics.pdf?branch=main&language=default>, приступљено 23. 12. 2014. год,
- <http://www.cma-solutions.com/>, приступљено 03. 01. 2015. год.
- <http://upravusi.rs/>, приступљено 03. 01. 2015. год.
- <http://www.osce.org/>, приступљено 03. 01. 2015. год.
- <http://www.nansen-dialogue.net/>, приступљено 04. 01. 2015. год.
- <http://www.vibilia.rs/srpski/izvestaj/0508/Prednosti%20institucionalnog%20posredovanja.pdf>, приступљено 06. 01. 2015. год.

- http://www.posredovanje.me/var/PraktikumMedijacija_u_privrednim_sporovima/Medijacija_u_privrednim_sporovima_PRAKTIKUM.pdf, приступљено 06. 01. 2015. год.
- www.hlk.hr/fgs.axd?id=3974, приступљено 06. 01. 2015. год.
- <http://www.mediate.com/articles/simokatC1.cfm>, приступљено 09. 01. 2015. год.
- <http://www.vds.org.rs/File/RestorativnaPravdalMedijacija.doc>, приступљено 09. 01. 2015. год.
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002DC0196&from=EN>, приступљено 12. 01. 2015. год.
- [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999Y0123\(01\)&qid=1421328659331&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999Y0123(01)&qid=1421328659331&from=EN), приступљено 12. 01. 2015. год.
- http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm#c, приступљено 12. 01. 2015. год.
- <http://www.socioloskaluca.ac.me/PDF10/Lazic,%20M.,%20Pojam%20drustvene%20promene%20-%20osnovna%20teorijska%20shvatanja.pdf>, приступљено 14. 01. 2015. год.
- <http://www.mediate.com/articles/ClokeK16.cfm>, приступљено 14. 01. 2015. год.

Садржај:

1. Увод	2
2. Медијација као начин алтернативног решавања спорова	5
2.1. Појам и стиллови медијације	5
2.2. Врсте поступка медијације	8
2.3. Фазе поступка медијације	17
2.4. Нормативни оквир медијације у Републици Србији	21
3. Начела поступка медијације	23
3.1. Начело добровољности	24
3.2. Начело једнакости и равноправности страна	25
3.3. Начело приватности	27
3.4. Начело поверљивости	28
3.5. Начело хитности	30
3.6. Начело неутралности	31
4. Карактеристике поступка медијације	31
4.1. Положај и улога медијатора у поступку медијације	34
5. Европски стандарди и принципи решавања спорова путем медијације	37
5.1. Европски Кодекс понашања за медијаторе	41
6. Закључак	43
Списак литературе	45